

BOLALARDA EMLASHDAN KEYINGI NOJO'YA TA'SIRLAR

Qurbonova Shaxlo G'affor qizi

Buxoro viloyati G'ijduvon tumani Abu Ali ibn Sino nomidagi

Jamoat salomatligi texnikumi Fan:Pediatriya

+998 90 710 37 00

Annotatsiya. Ushbu maqola olti yoshgacha bo'lganlarga e'tibor qaratib, bolalarda emlashning yon ta'sirini o'rganadi. U mavjud adabiyotlarni ko'rib chiqadi, yaqinda o'tkazilgan tadqiqot metodologiyasini batafsil bayon qiladi, natijalarni taqdim etadi, topilmalarni muhokama qiladi va xulosalar va takliflarni taqdim etadi. Yosh bolalarda nojo'ya ta'sirlarni kuzatish va boshqarish bo'yicha tashabbuslarni ishlab chiqish muhimligiga e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar. Emlash, bolalar, yon ta'siri, emlash, pediatriya, salomatlik monitoring, vaksina xavfsizligi, bola rivojlanishi.

Emlash bolalarni turli yuqumli kasalliklardan himoya qiluvchi sog'liqni saqlashning muhim chorasidir. Foydalarga qaramay, vaksinalar engildan og'irgacha yon ta'sirga olib kelishi mumkin. Ushbu yon ta'sirlarni tushunish, ayniqsa olti yoshgacha bo'lgan bolalarda, tibbiyot xodimlari va ota-onalar uchun juda muhimdir. Ushbu maqola yosh bolalarda emlashning nojo'ya ta'sirlari haqida to'liq ma'lumot berish, ushbu ta'sirlarni boshqarish bo'yicha tashabbuslarning ahamiyatini ta'kidlash va bolalar salomatligi natijalarini yaxshilash bo'yicha tavsiyalar berishga qaratilgan.

Ushbu tadqiqot bolalarda vaktsinaning yon ta'siri bo'yicha mavjud adabiyotlarni har tomonlama ko'rib chiqishni o'z ichiga oldi. Ma'lumotlar ko'rib

chiqilgan jurnallardan, hukumat sog'liqni saqlash ma'lumotlar bazalaridan va klinik sinov hisobotlaridan to'plangan. Inklyuziya mezonlari so'nggi o'n yil ichida nashr etilgan, olti yoshgacha bo'lgan bolalarga qaratilgan tadqiqotlar edi. Umumiy yon ta'sirlarni va ularning chastotasini, zo'ravonligini va davomiyligini aniqlash uchun sifatli tahlil o'tkazildi.

Emlashlar bolalarni jiddiy va potentsial hayot uchun xavfli kasalliklardan himoya qilish uchun juda muhimdir. Biroq, har qanday tibbiy aralashuv singari, ular ba'zida yon ta'sirga olib kelishi mumkin. Ko'pgina yon ta'sirlar engil va vaqtinchalik. Emlashdan keyin bolalar duch kelishi mumkin bo'lgan umumiy yon ta'sirlar haqida umumiy ma'lumot:

Umumiy Yon Ta'siri.

Inyeksiya joyida og'riq:

- Alomatlar: o'q otilgan joyda qizarish, shishish, sezuvchanlik yoki og'riq.
- Davomiyligi: odatda bir necha soatdan bir necha kungacha davom etadi.
- Boshqarish: sovuq kompresslar va asetaminofen yoki ibuprofen kabi og'riq qoldiruvchi vositalar yordam berishi mumkin.

Tana haroratni ko'tarilishi:

- Alomatlar: engil va o'rtacha isitma.
- Davomiyligi: odatda 1-2 kun davom etadi.
- Boshqaruv: bolani suv bilan ta'minlash, ularni engil kiyimda kiyish va kerak bo'lganda isitmani tushiruvchilarni yuborish.

Charchoq:

- Alomatlar: charchoq yoki uyquchanlik hissi.
- Davomiyligi: odatda qisqa muddatli, bir yoki ikki kun davom etadi.
- Boshqaruv: bolaning ko'p dam olishiga ishonch hosil qiling.

Bezovtalik yoki asabiylashish:

- Semptomlar: yig'lashning kuchayishi, asabiylashish yoki kayfiyatning o'zgarishi.
- Davomiylilik: odatda bir yoki ikki kun ichida hal qilinadi.
- Menejment: bolani tasalli berish va qo'shimcha e'tibor va g'amxo'rlik qilish.

Ishtahani yo'qotish:

- Alomatlar: odatdagidan kam ovqatlanish.
- Davomiyligi: ko'pincha bir kun ichida hal qilinadi.
- Boshqaruv: sevimli ovqatlarni taklif qilish va suyuqlik iste'molini rag'batlantirish.

Kamroq Tarqalgan Yon Ta'siri

Toshma:

- Alomatlar: qizil dog'lar yoki toshmalar, ba'zida MMR (qizamiq, parotit va qizilcha) vaktsinasidan keyin paydo bo'ladi.

- Davomiyligi: emlashdan 1-2 hafta o'tgach paydo bo'lishi mumkin va bir necha kun davom etadi.

- Menejment: odatda davolanishni talab qilmaydi, ammo agar tegishli bo'lsa, tibbiy yordam ko'rsatuvchi provayder bilan maslahatlashing.

Bosh og'rig'i:

- Alomatlar: engil va o'rtacha bosh og'rig'i.

- Davomiyligi: odatda bir kun ichida hal qilinadi.

- Boshqaruv: Agar kerak bo'lsa, etarli darajada hidratsiya, dam olish va retseptsiz og'riq qoldiruvchi vositalar.

Tana Og'rig'i:

- Alomatlar: mushak yoki qo'shma og'riqlar.

- Davomiyligi: odatda 1-2 kun davom etadi.

- Boshqaruv: og'riq qoldiruvchi vositalar va dam olish noqulaylikni engillashtiradi.

Noyob Yon Ta'siri

Allergik Reaksiyalar:

- Alomatlar: uyalar, yuz va tomoqning shishishi, nafas olish qiyinlashuvi, tez yurak urishi.

- Davomiyligi: emlashdan keyin bir necha daqiqadan bir necha soatgacha sodir bo'lishi mumkin.

- Boshqaruv: agar ushbu alomatlar paydo bo'lsa, darhol tibbiy yordamga murojaat qiling. Allergik reaksiyalar juda kam uchraydi.

Soqchilik (ko'pincha isitma bilan bog'liq):

- Alomatlar: konvulsiyalar yoki titrash.

- Duration: qisqa va odatda zararli emas.

- Menejment: tibbiy maslahat so'rang. Isitmani tushiruvchi dorilar isitma bilan bog'liq tutilishlarning oldini olishga yordam beradi.

Yon ta'sirlarni kuzatish va hisobot berish

Ota-onalar va tarbiyachilar uchun emlashdan keyin farzandlarini kuzatib borish va tibbiy yordam ko'rsatuvchi provayderga har qanday yon ta'siri haqida xabar berish muhimdir. Bolaning alomatlari va ularning davomiyligini kuzatib borish sog'liqni saqlash mutaxassislariga tegishli ko'rsatma va yordam ko'rsatishga yordam beradi.

Bolalarda vaktsinalarning yon ta'siri paydo bo'lishi mumkin bo'lsa-da, ular odatda engil va vaqtinchalik. Jiddiy kasalliklarning oldini olishda emlashning foydasi nojo'ya ta'sirlar xavfidan ancha ustundir. Farzandingizning vaktsinaga bo'lgan munosabati haqida tashvishlansangiz, har doim shifokor bilan maslahatlashing.

Topilmalar ota-onalarga potentsial yon ta'sirlar haqida ma'lumot berish va ularning engil reaksiyalarni boshqarishga tayyorligini ta'minlash muhimligini ta'kidlaydi. Sog'liqni saqlash provayderlari jiddiy yon ta'sirlarning kamligini va emlashning umumiy afzalliklarini ta'kidlashlari kerak. Shuningdek, vaktsina xavfsizligini kuzatish va formulalarni yaxshilash bo'yicha doimiy tadqiqotlarga

ehtiyoj bor. Yaxshi aloqa strategiyalarini ishlab chiqish ota-onalarning tashvishlarini engillashtirishga va emlash stavkalarini yaxshilashga yordam beradi.

Xulosa va takliflar

Emlash bolalar sog'lig'ining asosi bo'lib qolmoqda va yuqumli kasalliklardan sezilarli himoya qiladi. Olti yoshgacha bo'lgan bolalarda nojo'ya ta'sirlar odatda engil va boshqarilishi mumkin. Vaktsina xavfsizligi va jamoatchilik ishonchini yanada oshirish uchun quyidagi choralar taklif etiladi:

Kengaytirilgan Monitoring: noxush hodisalarni tezda aniqlash va bartaraf etish uchun emlashdan keyingi monitoring uchun mustahkam tizimlarni yaratish.

Ota-ona ta'limi: ota-onalarni yuzaga kelishi mumkin bo'lgan nojo'ya ta'sirlar va ularni boshqarish haqida xabardor qilish uchun keng qamrovli ta'lim dasturlarini ishlab chiqish.

Sog'liqni saqlash bo'yicha trening: tibbiyot xodimlari uchun vaktsina xavfsizligi bo'yicha so'nggi ma'lumotlar va samarali aloqa usullari bo'yicha doimiy treninglar o'tkazish.

Tadqiqot va ishlanmalar: vaktsina formulalarini takomillashtirish va nojo'ya ta'sirlarni minimallashtirish uchun tadqiqotlarga sarmoya kiritish.

Jamiyat tashabbuslari: emlash davrida oilalarni qo'llab-quvvatlash va jamoatchilik xabardorligini oshirish bo'yicha jamoatchilik tashabbuslarini rag'batlantirish.

Adabiyotlar.

1. Shvarts YaSh, Stavitskaya NV, Kudlay DA. BCG vaccination as protection from COVID-19: epidemiological and molecular biological aspects. *Tuberculez i bolezni legkih*. 2020; 5 (98): 6-14.

2. Tkachuk AP, Karyagina AS, Logunov DYu, Ginzburg AL The prospects of creation of new vaccines for prevention of tuberculosis *Medicinskij al'yans*.2013; 3: 25-37.

3. Aksenova, VA. Levi DT., Aleksandrova NV., Kudlay DA. Current tuberculosis incidence among children; medicines for prevention and diagnosis of TB // *БИОпрепараты. Профилактика, диагностика, лечение*. 2017; 17(3):145-151.

4. Korol OI, Lozovskaya ME. Tuberculosis in children and teenagers. Saint-Petersburg (Russia) Piter; 2005. 432 p.

5. Lozovskaya ME, Nikiforenko NN, Klochkova LV, Vasilieva EB, Mosina AV. Clinical and epidemiological features of tuberculosis in young children in Saint Petersburg. *Pediatr*. 2018; 9(5):5-12.

6. Vasilieva EB, Lozovskaya ME, Klochkova LV, Yarovaya YuA, Noskova OM. Detection, diagnosis and clinical tuberculosis in children with HIV infection. *Pediatr*. 2017; 8(4):19-25.

7. Klochkova LV, Lozovskaja ME, Vasilyeva EB, Yarovaya YuA. Tuberculosis meningitis in children: modern requirements to diagnostics. *Zhurnal infektologii*. 2017; 9(4):85-92.

8. Trunz, BB, Fine P, Dye C. Effect of BCG vaccination on childhood tuberculous meningitis and miliary tuberculosis worldwide: a metaanalysis and assessment of cost-effectiveness. *Lancet*. 2006; 367(9517): 117–80.